

«STUDIUM RUTHENUM» У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Марискевич Т.Г.

Львівський національний університет імені Івана Франка

«Studium ruthenum», офіційна назва «Провізоричний науковий інститут в руській мові» – тимчасова навчальна установа, яка існувала при львівському університеті в 1787 – 1809 рр. Заснована указом імператора Франца Йосифа II від 9 березня 1787 року. Зі змісту декрету виразно видно причини, цілі заснування та правовий статус навчального закладу. Декрет обумовлював і час його існування - «доки немає достатнього числа українських духовних кандидатів, знаючих латинську мову і спроможних нею навчатися. Створити окремих провізоричний інститут в українській мові, для знаючих лише краєву мову».

Навчання проводилось українською (церковно-слов'янською мовою). Існувало два відділи: філософський з терміном навчання 2 роки (вивчали логіку, етику, метафізику, математику і фізику) та богословський з терміном навчання 5 років, що мав у своєму складі шість кафедр: церковної історії, єврейської мови і герменевтики Старого Завіту, грецької мови і герменевтики Нового Завіту, догматики, морального богослов'я, церковного права [1]. Студенти «Studium ruthenum» повинні були вивчати всі предмети, які вивчали студенти даних факультетів з латинською мовою навчання.

В декреті підкреслювалось, що всі студенти перед початком навчання на богословському факультеті повинні закінчити філософське відділення. Кількість студентів становила 168 чоловік з Львівської та Перемишльської дієцезії. Ректорат Генеральної семінарії мав забезпечити всім необхідним для навчання студентів та роботи викладачів, яким встановлювалась зарплата у розмірі 500 злотих. 22 березня 1787 р. все українське духовенство отримало цю інформацію, а також дізналось про застереження і обмеження для слухачів даного інституту. Умови вступу до інституту: брали юнаків віком 17 років, які знали українську або польську мови і мали охоту до навчання. Юнаки повинні були походити з вінчаної родини, а також мати підтвердження неплатоспроможності родини, щоб утримуватись за рахунок релігійного фонду. В правах вони були рівними зі студентами-латинцями і забезпечувались навчальними посібниками та літературою для навчання крайовою мовою. Навчання повинно було розпочатися 1 вересня 1787 р. і основний тягар по підготовці роботи інституту ліг на плечі ректора генеральної семінарії Михайла Щавницького та декана філософського факультету Мартиновича. Великі труднощі виникли із забезпеченням студентів підручниками, адже вони всі були латинською мовою. Складність виникала з друкуванням підручників, які були вже перекладені. Придворний друкар Карцбек, якому надали право друкувати підручники для «Studium ruthenum» не приніс йому прибутку, тому він вирішив передати ці права львівському друкареві Піллеру. Проте і той, не бачучи в тому заробітку, відмовився друкувати. Більшість книг було закуплено в Росії. Таким чином дозволялось вчити студентів викладачам з власних записів. Також просили царя дозволу очолювати кафедри без конкурсу тим, хто переклав підручник на мову навчання. Проте, придворна комісія відкинула цю пропозицію і всі філософські богословські кафедри формувались на конкурсній основі, який пройшов 1 липня 1787 р. [2]. 15 липня 1787 року було опубліковано придворний декрет з номінаціями професорів. Кафедру теоретичної і практичної філософії очолив Петро Лодій, фізики - Андрій Павлович, математики - Іван Земанчик, історії церкви - Федір Захарієвич, єврейської мови та герменевтики Старого Завіту - Арсеній Радкевич з річною зарплатою 500 злотих. Навчання розпочиналося

зранку з 8 год. і тривало до 10 або 11, а після обіду з 15 або 17 год., так як переважна більшість викладачів працювала одночасно і на латинських кафедрах і тому призначали пари на вільний від занять час. Ректор Щавницький запровадив тижневі іспити. Студенти складали два підсумкові іспити один у січні і завершальний другий у червні. Точно визначались час іспиту, черга і розклад предметів. Студенти здавали в алфавітному порядку. Хто не прийшов, той втрачав право здачі. Виняток робили тільки для хворих. Питання в білетах складались так, щоб студент під час відповіді зумів продемонструвати своє розуміння предмету. Оцінюючи студента враховувались і його оцінки під час семестру, так звані ноти. Для того, щоб студенти не спізнювались на іспит, було запроваджено екзаменаційний штраф у розмірі 2 злотих. Іспит приймав лектор і для об'єктивності оцінювання він запрошував на іспит іншого професора. В 1798 році було прийнято рішення, що перездавати можна лише через 14 днів після іспиту. Студент мав право складати екстерном 4 іспити за рік, проте мусів отримати на це дозвіл (основна причина - економія грошей).

За весь час існування «*Studium ruthenum*» у ньому навчалось 470 студентів. У навчальному закладі викладали відомі вчені і діячі – П.Лодій, І.Зиманчик, М.Гарасевич, А.Ангелович, І.Лаврівський, М.Левицький, Т.Захаросевич, І. Мохнацький, А. Родкевич, М.Гринецький, А.Павлович та інші [3].

Значення навчального закладу було дуже велике і не лише для українців, а й для Австрії, яка поповнювала свій бюджет з оплати студентів за навчання (на поч., XIX ст. майже 3/4 студентів навчались за свої гроші), а професорам платили в два рази менше, ніж латиністам. Таким чином Австрія, затрачаючи менші кошти, отримувала освічених священників і урядовців.

Велику користь цей заклад приніс Галичині, оскільки досить швидко заповнив нестачу освіченого духовенства. Переважна більшість діячів доби М.Шашкевича вирости в родинях випускників «*Studium ruthenum*». Вихованці студій були кращими священиками на селі, ніж латиністи. Їх мова навчання хоч і не була народною, проте наближеною до неї. Цікавим став факт, що після закриття факультету різко зріс інтерес до рідної мови, її граматики, вивів українців з-під німецького та польського впливу, укріпив віру в живучість рідної мови. На з'їзді вчених восени 1848 року секція філософських і природничих наук, якою керував Іван Гарасевич колишній професор «*Studium ruthenum*», запропонував вести викладання цих наук народною мовою.

Руський інститут не проіснував довго; вже в 1803 р. було видане розпорядження губерньського уряду, а в 1809 р. перестав існувати.

Випускники студій відіграли важливу роль у вихованні нового покоління української інтелігенції та піднесення освіти широких мас населення. Вони, хоч і не вийшли поза мертву церковно-слов'янську мову, створили інтелектуальні середовища, що збагачували духовні надбання народу прокладали шлях подальшого розвитку українського руху та зміцнювали національну свідомість.

1. Грицак Я. *Нариси історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст.* - К.: Генеза, 2000. - 360 с.
2. *Записки Наукового Товариства Шевченка.* – Львів, 1927. Т.132,146.
3. Сарбей В. *Національне відродження України.* - К.: Альтернатива, 1999. - 366 с.